

ГРОМАДСЬКИЙ МОНІТОРИНГ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПАРТНЕРСТВО У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Idn.org.ua

ЗВІТ ЗА ПРОЕКТОМ

Проект здійснено громадською спілкою «Мережа правового розвитку» за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Громадський моніторинг органів місцевого самоврядування: партнерство у реалізації прав людини

ЗВІТ ЗА ПРОЕКТОМ

Громадський моніторинг органів місцевого самоврядування: партнерство у реалізації прав людини. Звіт за проектом / автори Роман Лихачов, Наталія Кулікова, Андрій Малетин, Вікторія Ільчишена /ред. Євген Полтенко. – Київ: Мережа правового розвитку, 2018 - 24 с.

Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя».

Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку, або уряду Сполучених Штатів Америки.

ПРОЕКТНА КОМАНДА

Роман Лихачов – керівник проекту
Анастасія Рева – асистентка проекту
Ольга Саух – бухгалтерка проекту
Сергій Рибак – менеджер з комунікацій

ЕКСПЕРТИ ПРОЕКТУ:

Андрій Малетин – Івано-Франківська область
Вікторія Ільчишена – Хмельницька область
Наталія Кулікова – Чернігівська область

МОНІТОРИ ПРОЕКТУ (ЗА РЕГІОНАМИ ПРОВЕДЕННЯ):

Івано-Франківська область:

Ярослав Васютин
Василь Стусяк
Роман Рачок

Хмельницька область:

Максим Романюк
Тетяна Петрунькова
Анастасія Площинська

Чернігівська область:

Ірина Бірюк
Вероніка Рибак
Тетяна Романова

РЕЦЕНЗЕНТИ МОНІТОРИНГОВИХ ЗВІТІВ:

Андрій Галай – експерт УГСПЛ
Богдан Мойса – експерт УГСПЛ

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ ПРОЕКТУ	4
1. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЗА ТЕМАТИКОЮ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ПРОВЕДЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЕКТУ	7
1.1. Чернігівська область	7
1.2. Хмельницька область	9
1.3. Івано-Франківська область	11
2. ДОСЛІДЖЕННЯ НАЙКРАЩИХ ПРАКТИК ВТІЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОЛІТИК І ПРОГРАМ З ПОЗИЦІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ПОТРЕБ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТ НАСЕЛЕННЯ	12
2.1. Чернігівська область	12
2.1. Хмельницька область	14
2.3. Івано-Франківська область	15
3. КРАЩІ ПРАКТИКИ ТА НЕДОЛІКИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ТА КОЛЕГІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (ТОП-5 КРАЩИХ ПРАКТИК ТА ТОП-5 ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ)	16
3.1. Чернігівська область	16
3.2. Хмельницька область	16
3.3. Івано-Франківська область	17
4. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ..	18
4.1. Чернігівська область	18
4.2. Хмельницька область	21
4.3. Івано-Франківська область	23

РЕЗЮМЕ ПРОЕКТУ

Сьогодні громадам надаються все більше повноважень. Але не всі керівники на місцях розуміють пріоритетність забезпечення прав людини у своїй діяльності. Досить часто доступ до правосуддя, забезпечення прав людини відходить на задній план, поступаючись питанням освітлення, ремонтів доріг, благоустрою і т.п.

Актуальність проекту як для регіонів його впровадження (Івано-Франківська, Хмельницька та Чернігівська області) полягає у використанні експертного потенціалу організацій громадянського суспільства (ОГС) у впровадженні реформи децентралізації з одночасним виробленням розуміння, формуванням пріоритетності прав людини в реалізації повноважень місцевого самоврядування через розуміння цінності прав людини.

Моніторинги виконання Національної стратегії з прав людини та Місцевого індексу прав людини, які були проведені Українською Гельсінською спілкою з прав людини (УГСПЛ) у 2017 році виявили на місцевому рівні низку проблем та бар'єрів, які стоять на перешкоді громадянам у реалізації ними передбачених законом прав. Непідкріпленість частини пільг бюджетом, вибірковість, бюрократизм у сфері реалізації соціально-економічних прав. Формалізм, відсутність стандартної якості, беззахисність у сфері захисту прав дитини та забезпечення недискримінації. В частині, що стосується права на інформацію та персональні дані відзначається ігнорування та порушення строків, «бюрократичний футбол» та «окозамилування», нерозуміння і недотримання приватності. На заваді забезпечення прав внутрішньо-переміщених осіб – непідкріпленість соціальних гарантій, «радянщина» в методах роботи відповідальних служб. Військові та їх сім'ї у реалізації своїх прав нашоухуються на хаотичне вирішення питань щодо лікування, реабілітації, земельно-житлових, зобов'язальних (Місцевий індекс прав людини: від ідеї до реалізації [Електронне видання] / А.Галай. – Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2017. – 30 с.).

У віддалених населених пунктах (особливо гірських), де зокрема було реалізовано проект, бракує правників, рідко навідується поліція. Відповідно мешканці цих територій у порівнянні з мешканцями, до прикладу, великих міст, мають набагато менший доступ до публічної інформації, менше можливостей захистити свої права. Ці люди переважно є соціально-незахищеними, живуть за межею бідності. Забезпечуючи свої базові потреби до існування головним чином за рахунок присадибного господарства та соціальних виплат, ці люди не можуть дозволити собі професійні юридичні послуги. Законодавство України гарантує можливості отримання безоплатної правової допомоги для вразливих категорій населення, проте часто для мешканців віддалених населених пунктів ці можливості є недоступними. З огляду на ці обставини, переважна більшість цих людей не мають можливості доступу до правових знань та інформації, належної правової допомоги, доступу до правосуддя. Головним чином вони б мали отримувати первинну правову допомогу від органів місцевого самоврядування. Натомість, у разі виникнення питань майнового характеру, земельних прав, інших прав щодо власності, порушення прав людини органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, доступ до такої інформації є об'єктивно ускладненим.

Також виникає чимало проблем неіндивідуального характеру, проблем, які актуальні для всієї громади та потребують експертного правового супроводу. Органи місцевого самоврядування не завжди спроможні залучити до консультування правника в тих чи інших питаннях життєдіяльності громади. Вони часто мають труднощі у вирішенні питань належного управління та розпорядження спільною власністю об'єднаної територіальної громади, в тому числі і рекреаційними територіями. Ефективне ж вирішення цих питань є критично важливими для забезпечення добробуту всіх мешканців громади.

Виходячи з вищезазначеного, **мета проекту** полягала у покращенні партнерських взаємин в сфері захисту прав людини з врахуванням потреб вразливих верств населення у громадах, зокрема між представниками органів місцевого самоврядування та судової влади, правозахисної спільноти та громадських організацій.

Проект впроваджувався у наступних територіальних громадах.

Чернігівська область:

- місто Чернігів
- Носівська ОТГ
- Михайло-Коцюбинська ОТГ

Хмельницька область:

- місто Хмельницький
- Дунаєвецька ОТГ
- Слобідно-Кульчівська ОТГ

Івано-Франківська область:

- місто Болехів
- місто Долина
- Витвицька ОТГ

Завдяки методологічній та експертній підтримці партнера – Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) – Мережа правового розвитку мала можливість провести громадський моніторинг стану дотримання прав людини і поваги до них з боку органів місцевого самоврядування із застосуванням інноваційного інструментарію Місцевого індексу прав людини (МІПЛ).

Місцевий індекс прав людини – це мініпроект Української Гельсінської спілки з прав людини, заснований для підтримки і ефективного розвитку реформи децентралізації в Україні. Критерієм ефективності визнано такий розвиток, що базується на засадах пріоритету прав людини в усіх сферах її взаємин з державою. Моніторингу підлягають міста, районні центри, об'єднані територіальні громади. Проведення моніторингу населених пунктів провадиться представниками місцевих громадських об'єднань за координації та навчальної підтримки УГСПЛ. Моніторинг передбачає виставлення бальної та відсоткової оцінки зусиллям місцевої влади з забезпечення прав людини у кожному напрямі оцінювання. За результатами кожного моніторингу місцева влада має перелік рекомендацій до покращення власної діяльності; ОМС з цього та інших регіонів бачать невідворотність власного оцінювання і одночасно – інструментарій самооцінки, перелік способів вирішення складних проблем, з якими стикаються щодня; місцеві громадські інституції та представники осіб, чії права порушені мають контрольний перелік вимог до місцевої влади та можуть обрати спосіб захисту прав мешканців місцевої громади. Розробка методології Місцевого індексу прав людини була реалізована за участю експертів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, спільнот експертів науковців та практиків місцевого самоврядування й різних галузей прав людини. Було опрацьовано сучасні міжнародні моделі прав людини і їх оцінювання, узагальнено кращі іноземні та вітчизняні практики моніторингу прав людини на місцевому рівні, враховано специфіку розвитку повноважень місцевого самоврядування в процесі реформи. Більш детально про МІПЛ: hro.org.ua.

Для досягнення мети проекту впродовж травня – жовтня 2018 року у трьох вище зазначених регіонах України була реалізована наступна діяльність.

Для адаптації методології моніторингу та навчання моніторів проектна команда Мережі правового розвитку спільно з партнерами з УГСПЛ організувала тренінг для навчання моніторів за методологією МІПЛ. Тренінг відбувся у Києві 12 травня 2018 року. Участь у заході взяли експерти проекту, монітори як від Мережі правового розвитку, так і від УГСПЛ. За результатами тренінгу учасники опанували основи методології МІПЛ, мали змогу поспілкуватися з її авторами та поставити питання для прояснення проблемних моментів, які виникали під час ознайомлення з інструментом. Також тоді ж відбулася перша зустріч експертної групи Мережі правового розвитку, до якої також долучилися монітори. Мета зустрічі полягала у адаптації методології МІПЛ до потреб населених пунктів, в яких здійснюватиметься моніторинг; узгодити інструменти порівняльного аналізу результатів, форми і змісту звіту за результатами проведеного моніторингу; визначити райони міст для проведення моніторингу у містах обласного значення. В ході обговорення було запропоновано роботу з моніторингу громад провадити командно. Також учасниками проекту в ході дискусії було запропоновано визначити період для аналізу судової практики у громадах, що складатиме 3 роки. У ході обговорення було запропоновано для підготовки звітів за результатами моніторингу використовувати шаблон, рекомендований експертами УГСПЛ. Крім того, було проаналізовано основні типові помилки при оформленні звітів, підкреслено важливість використання доказових аргументів в документі. Враховуючи відсутність у містах Болехів (Івано-Франківська область) та Хмельницький адміністративного поділу на райони, а у місті Чернігів – повноцінної самостійності у діяльності районів, вирішили у рамках проекту не виділяти для моніторингу райони міст обласного значення, а моніторити ці міста загалом.

Наступним етапом стало проведення моніторингу дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у населених пунктах за адаптованою методологією МІПЛ. Об'єкти моніторингу: виконавчі комітети місцевих рад, спеціальні органи і служби, комунальні підприємства та установи. Моніторинг провадився шляхом:

- опитування посадових осіб
- аналізу документів,
- візуальних спостережень,

- аналізу публікацій у засобах масової інформації,
- спілкування з місцевими активістами та неформальними лідерами.

Друга зустріч експертної групи відбулася вже за участю експертів УГСПЛ 2 серпня 2018 року у Києві. Під час цієї зустрічі було опрацьовано 9 звітів за результатами моніторингу відповідно до стандартів УГСПЛ для підготовки їх до розміщення на сайті Місцевого індексу прав людини.

Впродовж липня – вересня 2019 року були проведені 9 зустрічей у кожному населеному пункті, де проводився моніторинг, з метою обговорення результатів моніторингу з представниками зацікавлених сторін. В т.ч. участь у цих зустрічах загалом взяли 92 представники органів місцевого самоврядування та судової влади, правозахисної спільноти та організацій (44 особи у Івано-Франківській області, 17 – у Хмельницькій та 31 – у Чернігівській).

Етап аналізу судової практики та місцевих політик і програм передбачав:

- аналіз експертами проекту судової практики за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у населених пунктах проведення діяльності проекту з метою ідентифікації основних причин звернення громадян /громад до суду;
- дослідження найкращих практик втілення місцевих політик і програм з позиції дотримання прав людини і потреб вразливих верст населення, виявлення можливих недоліків у таких політиках та практиках для подальшого вдосконалення;
- дослідження, як забезпечується участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності органів місцевого самоврядування у контексті потреб громад;
- визначення кращих практик та недоліків у сфері дотримання прав людини посадовими особами/колегіальними органами місцевого самоврядування (ТОП-10 кращих практик та ТОП-10 порушень).

Задля підготовки попередніх висновків досліджень і рекомендацій експертами проекту 28 вересня 2018 року у Києві було проведено третю спільну робочу зустріч.

У рамках фіналізації результатів проекту, що представлені у цьому звіті, зокрема було:

- розроблено рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо вдосконалення місцевих політик і програм з позиції поваги до прав людини;
- розроблено рекомендації щодо усунення виявлених проблем у внутрішніх процедурах на покращення діяльності в сфері захисту прав людини з врахуванням потреб вразливих верств населення, посилено співпрацю між організаціями громадянського суспільства та органами місцевої влади.
- вироблено пропозиції щодо шляхів підвищення участі громадськості в здійсненні моніторингу діяльності органів місцевого самоврядування у сфері дотримання прав людини.

В подальшому проектна команда планує провести низку адвокаційних заходів шляхом проведення публічних дискусій у кожному регіоні проекту. Під час цих круглих столів, які відбудуться впродовж жовтня 2018 року, з представниками зацікавлених сторін буде обговорено шляхи та спільні плани дій для досягнення позитивних змін у місцевій політиці заради покращення практики щодо захисту прав людини.

1. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЗА ТЕМАТИКОЮ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ПРОВЕДЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЕКТУ

1.1. Чернігівська область

Місто Чернігів

Аналізуючи судову практику за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян /громад до суду, потрібно зазначити, що Чернігівська міська рада – це орган місцевого самоврядування, який має структурні підрозділи, які є окремими юридичними особами, тому в спорах виступають окремо.

Як і в інших громадах, більшість справ, які розглядались в судах, стосуються не порушень прав людини, а оформлення документів мешканців громади, де обов'язковою є участь представника місцевого самоврядування або притягнення до адміністративної відповідальності за порушення Правил благоустрою відповідно до законодавства.

Так за період 15.05.2015 – 15.05.2018 року, де представником виступала ЧМР, було розглянуто 665 справ в судах, серед яких:

- справ в цивільному провадженні, де третьою стороною залучено ЧМР – 632
- розірвання договору оренди землі – 13
- про визнання недійсним рішень та договору оренди землі - 3
- визнання поновлення договору оренди землі - 1
- зобов'язання вчинити певні дії – 11
- визнання протиправним та скасування рішення -17
- визнання договору з надання послуг з утримання будинків і споруд укладеним - 1
- визнання протиправною бездіяльності, стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії - 1
- визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії – 2
- стягнення коштів з міської ради -1
- поновлення договору – 1
- стягнення збитків (упущеної вигоди), завданої використання земельної ділянки без правостановлюючих документів – 1

За вказаний період також було розглянуто екологічною інспекцією КП «АТП-2528» Чернігівської міської ради 1045 адміністративних протоколи у сфері порушення Правил благоустрою м. Чернігова та передано на розгляд до Деснянської та Новозаводської рад м. Чернігова

Окрім того, КП «Муніципальна варта» Чернігівської міської ради було складено в 2017 році 301 адміністративний протокол, з яких:

- ст. 160 КУпАП (торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях) – 3
- ч.1 ст. 152-1 КУпАП (несплата водієм транспортного засобу вартості послуг з користування майданчиками для платного паркування, обладнаними паркувальними автоматами або автоматичними в'їзними та виїзними терміналами) – 1
- ч.3 ст. 156 КУпАП (торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами з рук у заборонений час) – 2
- ч.2 ст. 156 КУпАП (порушення працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами у заборонений час доби) – 2
- ст. 152 КУпАП (порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів) – 293
- В 2018 році складено станом на 31.05.2018 року 84 адміністративні протоколи, з яких:
- ч.2 ст. 156 КУпАП (порушення працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами у заборонений час доби) – 3
- ст. 152 КУпАП (порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів) – 81

Таким чином за період 2017 – 2018 роки складено 385 адміністративних протоколи та направлено на розгляд районних у місті рад, з яких повернуто без розгляду в 2017 році – 18 протоколів, в 2018 – 6.

Судові справи частково наявні в структурних підрозділах міської ради, але всі справи наявні в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

Останніми роками в громаді почала працювати практика наповнення міського бюджету через подачі позовів до суду про стягнення збитків (упущеної вигоди) за нецільове використання земельної ділянки, а також передача безхазяйного майна у власність.

Михайло-Коцюбинська об'єднана територіальна громада

Аналізуючи судову практику за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду, потрібно зазначити, що Михайло-Коцюбинська ОТГ створена в серпні 2016 року, вона не є правонаступником селищної ради, тому судової практики не багато.

Окрім того, ця громада невелика, тому і судових проваджень небагато, але й справи, які розглядались стосуються не порушень прав людини, а оформлення документів мешканців громади, де обов'язково є участь представника місцевого самоврядування. Так за період 15.05.2015 – 15.05.2018 року було розглянуто 64 справи в судах, серед яких:

- визнання права власності на нерухоме майно в порядку спадкування – 22;
- визнання права власності – 24;
- встановлення фактів, що мають юридичне значення – 8;
- сімейні правовідносини – 6;
- припинення права колективної власності на землю (2017 рік) – 1;
- повернення земельної ділянки та стягнення коштів (2018 рік) – 1;
- визнання протиправною бездіяльність та зобов'язання вчинити певні дії (2018 рік) – 1.

Судові справи наявні в юриста громади тільки за період 2017-2018 роки. Також наявні справи в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>.

Носівська об'єднана територіальна громада

Носівська ОТГ створена в грудні 2016 року, вона не є правонаступником селищної ради, тому судової практики, як і у випадку Михайло-Коцюбинської ОТГ, не багато, хоча громада досить велика. Всі справи, які розглядались, стосуються не порушень прав людини, а оформлення документів мешканців громади, де обов'язково є участь представника місцевого самоврядування. Так за період 15.05.2015 – 15.05.2018 року було розглянуто 144 справи в судах, серед яких:

- встановлення юридичних фактів – 40
- визнання права власності на нерухоме майно – 24
- справи в порядку спадкування – 24
- визнання права власності на земельну ділянку – 8
- визнання права власності на земельні ділянки – 8
- усунення перешкод в користуванні – 4
- скасування державного акту на право колективної власності – 1 (2016)
- визнання права власності за набувальною давністю – 3
- зняття арешту з майна – 1 (2018)
- скасування рішення про притягнення до адміністративної відповідальності – 2
- визнання державного акту недійсним – 4
- справи з сімейного права – 3
- справи з трудового права – 2
- розірвання договору оренди землі – 4 (2017)

Щодо повноважень міської ради:

- зобов'язання вчинити певні дії – 8
- стягнення збитків (упущеної вигоди) – 7 (2017-2018)
- скасування розпорядження РДА – 2
- передача безхазяйного майна у власність громади – 1 (2016)

Судові справи частково наявні в юриста громади, але всі справи також наявні в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>. Останніми роками в громаді почала працювати практика наповнення міського бюджету через подачі позовів до суду про стягнення збитків (упущеної вигоди) за нецільове використання земельної ділянки, а також передача безхазяйного майна у власність.

1.2. Хмельницька область

Місто Хмельницький

Аналіз судової практики за період 15.05.2015 – 15.05.2018 за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у Хмельницькій громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду показав, що за цей період судами розглянуто 11 917 судових справ, де стороною по справі була Хмельницька міська рада, серед яких:

- визнання права власності на майно - 2659
- про встановлення факту смерті - 1867
- про скасування рішення – 1693
- про встановлення факту прийняття спадщини - 1651
- про встановлення фактів що мають юридичне значення - 1103
- про визнання дій незаконними - 839
- про визнання розпорядження недійсним - 485
- визнання особи недієздатною - 342
- про виділення частки майна в натурі - 266
- визначення додаткового строку для прийняття спадщини – 260
- про виділення частки майна - 239
- про усунення перешкод у користуванні майном - 172
- про встановлення факту належності правовстановлюючого документа - 164
- про усунення перешкод у користуванні майном - 137
- про визнання особи безвісно відсутньою - 40

Щодо повноважень міської ради:

- про скасування рішення – 1693
- про визнання дій незаконними - 839
- про визнання розпорядження недійсним - 485

Судові справи частково наявні в юридичному відділі виконавчого комітету громади, але всі справи наявні в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

Дунаєвецька об'єднана територіальна громада

Аналіз судової практики за період 15.05.2015 – 15.05.2018 за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у Дунаєвецькій громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду показав, що за цей період судами розглянуто 442 судові справи, де стороною по справі була Дунаєвецька міська рада, серед яких:

- визнання права власності на майно – 184
- встановлення факту проживання – 65
- визнання особи недієздатною – 4
- факт визнання батьківства – 2
- факт родинних відносин - 83
- визнання факту смерті – 6
- про виділення частки майна – 2
- про визнання недійсним – 12
- про усунення перешкод у користуванні майном – 1
- про встановлення фактів що мають юридичне значення - 6
- визначення додаткового строку для прийняття спадщини – 57
- факт належності правовстановлюючого документа – 15
- факт прийняття спадщини – 1
- про визнання незаконним рішення – 2
- про визнання дій незаконними – 1
- про визнання розпорядження нечинним – 1

За період 15.05.2015 – 15.05.2018 Дунаєвецькою міською радою до суду заявлено два позови про стягнення збитків за використання земельною ділянкою без правовстановлюючих документів.

Щодо повноважень міської ради:

- про скасування рішення – 1693
- про визнання дій незаконними - 839
- про визнання розпорядження недійсним - 485

Судові справи частково наявні у юридичному відділі виконавчого комітету громади, але всі справи наявні в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

Слобідсько-Кульчієвецька об'єднана територіальна громада

Аналізуючи судову практику за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду, потрібно зазначити, що Слобідсько-Кульчієвецька ОТГ створена в жовтні 2017 року, тому судової практики не багато. Окрім того, ця громада невелика, тому і судових проваджень небагато, але й справи, які розглядались стосуються не порушень прав людини, а оформлення документів мешканців громади, де обов'язковою є участь представника місцевого самоврядування. Так за період жовтень 2017 (з дня утворення ОТГ) по 15.05.2018 року було розглянуто 14 справ в судах, серед яких:

- визнання права власності на нерухоме майно в порядку спадкування – 5;
- встановлення факту проживання однією сім'єю – 4;
- про визначення додаткового строку для прийняття спадщини – 2;
- про визнання протиправним та скасування рішення 25 позачергової сесії Слобідсько-Кульчієвецької сільської ради № 3 "Про затвердження генерального плану с. Жовтнєве" в частині включення до її складу земель оборони, що входять до складу земельної ділянки військового містечка № 89 – 2;
- встановлення факту родинних відносин – 1.

Рішення у цих справах наявні в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

1.3. Івано-Франківська область

Місто Болехів

Аналіз судової практики за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у громаді з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду, за період з квітня 2015 по червень 2018 року.

Справи, які розглядались Болехівським міським судом переважно стосувались не порушень прав людини, а визнання права власності на спадкове майно, визнання особи недієздатною, позбавлення батьківських прав тощо, де обов'язковою є участь представника місцевого самоврядування:

- порушення трудових прав - 5
- порушення соціальних прав - 1
- порушення права власності - 3

Рішення по справах містяться в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

Місто Долина

Аналіз судової практики за період 15.05.2015 – 15.05.2018 за тематикою дотримання прав людини органами місцевого самоврядування у м. Долині з метою ідентифікації основних причин звернення громадян та громад до суду показав, що є такі звернення до суду:

- про встановлення фактів правовстановлюючих документів - 11
- визнання особи недієздатною та призначення опікуна - 10
- розстрочку виконання рішення - 1
- визнання права власності - 6
- визначення додаткового строку для прийняття спадщини - 6
- про скасування рішення - 8
- про визнання дій неправомірними та скасування припису – 1
- про встановлення факту родинних відносин - 6

Рішення по справах містяться в реєстрі судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

Витвицька об'єднана територіальна громада

Справи, які розглядались Долинським районним судом та Господарським судом Івано-Франківської області стосувались не порушень прав людини, а визнання права власності на спадкове майно, визнання особи недієздатною, де обов'язковою є участь представника місцевого самоврядування. Жодних справ за участі Витвицької ОТГ в Івано-Франківському окружному адміністративному суді не розглядалось.

Перелік справ, які розглядались за вказаний період:

- визнання права власності на нерухоме майно в порядку спадкування – 5;
- про визначення додаткового строку для прийняття спадщини – 1;
- визнання особи недієздатною та встановлення опіки – 1;
- позбавлення батьківських прав - 1;
- господарський спір про стягнення боргу – 1.

Самі рішення розміщені на сайті судової влади в розділі реєстр судових рішень - <http://reyestr.court.gov.ua/>

2. ДОСЛІДЖЕННЯ НАЙКРАЩИХ ПРАКТИК ВТІЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОЛІТИК І ПРОГРАМ З ПОЗИЦІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ПОТРЕБ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТ НАСЕЛЕННЯ

2.1. Чернігівська область

Місто Чернігів

Аналізуючи участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Чернігівської міської ради у контексті потреб громад, потрібно зауважити про існування в громаді наступних форм участі.

Проведення загальних зустрічей з населенням (громадські слухання, загальні збори, громадські обговорення) - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/11091>.

Окрім того, громадськість і міська влада постійно спільно долучається до організації та проведення масових заходів на території громади, проводяться зустрічі міського голови з різними цільовими групами – сім'ями загиблих - <http://www.sknews.net/mer-chernihova-zustrivsvya-z-rodynamy-zahyblyh-vojiniv/>, мешканцями міста в різних частинах міста - <https://www.0462.ua/news/2042827> або <http://zunr.info/news/2018/03/02/553165-chernigiv-zustrich-mera-z-zhytelyamy-budynkiv-po-vulyci-zhabyys-kogo.html>

Надання відповідей на депутатські звернення - <http://mikitias.com.ua/ua/appeal/deputatske-zvernennja-do-chernigivskogo-miskogo-golovi-schodo-vikonannja-remontnih-robot-po-vulitsi-urochische-svjate-mista-chernigova>

Проведення **особистого прийому міським головою** - <https://monitor.cn.ua/ua/style/53386> або <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/9798> для надання індивідуальних та колективних консультацій

Звернення через «Електронні петиції» - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/petition>

В місті постійно проводяться **громадські слухання** – наприклад щодо проведення реконструкції Алеї героїв та парку імені Коцюбинського, тобто нижньої частини Валу, та інших історичних частин міста - <http://svoboda.fm/politics/chernigov/256305.html>

Чернігівська міська рада дає можливість долучення до управління місцевим бюджетом через **бюджети участі** - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/info/12166>.

Окрім того, громада постійно інформується на сайті **про виконання бюджету міста** та використаним коштом за Програмами, а також Міський голова постійно звітує про виконання бюджету - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/document/vikonanya-budzshetu> перед громадськістю або <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/budget/news>

На сайті міської ради розміщується інформація про **обговорення певних проектів** – наприклад, опубліковано повідомлення про початок процедури розгляду та врахування пропозицій громадськості у проекті містобудівної документації «Детальний план території в кварталі вулиць Кільцевої, Балицького та І.Багряного в м. Чернігові»- <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/project/gorstroydoc/9264> або <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/project/gorstroydoc/1509>

Михайло-Коцюбинська об'єднана територіальна громада

Аналізуючи участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Михайло-Коцюбинської селищної ради у контексті потреб громад, потрібно згадати про існування в громаді наступних форм участі:

Звернення з електронною петицією – так, наприклад, завдяки петиції відремонтували стадіон «Олімп», на якому проводяться обласні та районні змагання (<https://gromada.org.ua/petition/150/>).

Громада стала однією із двадцяти громад, де у грудні 2017 року стартував проект «**SMART ГРОМАДА** - СТВОРЮЄМО РАЗОМ!». Сутність SMART-громади полягає в розумному підході до управління громадою та її ресурсами. Управління такою громадою – це об'єднання зусиль всіх, хто в ній живе та працює, – і влади, і комунальних служб, і представників бізнесу, і громадян. SMART-громада забезпечує комфортні і безпечні умови для проживання, спрощує технології користування сервісами, які пропонують міські установи.

Участь мешканців у роботі сесії місцевої ради, у тому числі виступ на ній – кожен мешканець громади може приймати участь в сесії селищної ради.

Михайло-Коцюбинська ОТГ збирає **пропозиції населення щодо пріоритетних напрямів фінансування**. Про це свідчить проведення моніторингу восени 2017 року в громаді, обговорення питань та внесення їх до Плану розвитку. Також здійснюється інформування мешканців громади на сайті ОТГ та в мережі Інтернет про виконання місцевого бюджету (<http://mkocubynska-gromada.gov.ua/video-16-25-58-05-12-2017/>)

Носівська об'єднана територіальна громада

Звернення з електронною петицією – на сайті з'явилась можливість подачі електронних петицій з березня 2018 року, тому поки що не має розглянутих петицій.

Залучення населення до процесу управління місцевим бюджетом та інформування про його виконання. Носівська ОТГ збирає пропозиції населення щодо напрямів фінансування, про що свідчить проведення моніторингу восени 2017 року в громаді, обговорення питань та внесення їх до Плану розвитку. Також здійснюється інформування громади на сайті ОТГ та в мережі Інтернет про виконання місцевого бюджету - <https://nosgromada.gov.ua/?p=317>

Врахування думки громадськості – під час розробки Стратегії враховувалися пропозиції громадськості через консультування, робочі групи та обговорення стратегії (<http://otg.cn.ua/2018/02/28/news-gromady/news-nosivska/nosivska-otg-zaklykaye-doluchatys-do-formuvannya-strategiyi-rozvytku/>)

На постійній основі відбуваються **зустрічі та обговорення з місцевими мешканцями поточних питань** – моніторинг проблем в громаді - <https://nosrr.gov.ua/news/item/1703-skhody-hromadian-v-seli-volodkova-divytsia> або <http://pik.cn.ua/31619/nosivska-otg-vchergove-rozshiritsya/> або <https://nosgromada.gov.ua/?p=2508> або <https://nosgromada.gov.ua/?p=6852>

Участь у роботі сесії місцевої ради, у тому числі виступ на ній – кожен мешканець може приймати участь в сесії селищної ради.

2.1. Хмельницька область

Місто Хмельницький

Аналізуючи участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Хмельницької міської ради у контексті потреб громад, потрібно згадати про існування в громаді наступних форм участі:

Проводяться загальні зустрічі з населенням (**громадські слухання, загальні збори, громадські обговорення**)

<https://khm.gov.ua/uk/content/proyduyt-gromadski-obgovorennya-proektu-vnesennya-zmin-do-generalnogo-planu-mista-hmelnyckogo>

<https://khm.gov.ua/uk/content/proyduyt-gromadski-obgovorennya-proektu-vnesennya-zmin-do-generalnogo-planu-mista-0>

<https://khm.gov.ua/uk/content/vidbudutsya-gromadski-obgovorennya-shchodo-koncepciyi-rozvytku-kinoteatru-im-t-shevchenka>

Публічні консультації <https://khm.gov.ua/uk/content/vidbulas-publichna-konsultaciya-yakym-povynen-buty-byudzhetnyy-reglament-hmelnyckogo>

Є можливість **звернення з електронною петицією** - <https://e-dem.in.ua/khmelnytsky>

Враховується думка громадськості – громадськість на регулярній основі запрошується до формування бюджету міста Хмельницького, обговорення змін до бюджету

<https://khm.gov.ua/uk/content/zaprosuyemo-doluchatys-do-formuvannya-byudzhetu-mista-hmelnyckogo-na-2018-rik>

<https://khm.gov.ua/uk/content/zaprosuyemo-gromadskist-obgovoryty-zminy-do-byudzhetu>,

<https://khm.gov.ua/uk/content/zaprosuyemo-gromadskist-obgovoryty-zminy-do-byudzhetu-mista>

<https://khm.gov.ua/uk/content/informaciya-pro-obsyagy-dohodiv-ta-vydatkiv-miskogo-byudzhetu-za-1-y-kvartal-2018-roku>

<https://khm.gov.ua/uk/content/informaciya-pro-obsyagy-dohodiv-ta-vydatkiv-miskogo-byudzhetu-za-pershe-pivrichchya-2018>

<https://khm.gov.ua/uk/content/utochnennya-do-byudzhetu-mista-pererospodilyatymut-111-mln-grn>

<https://khm.gov.ua/uk/content/predstavleno-utochnennya-byudzhetu-mista-perevykonannya-vlasnyh-dohodiv-standart-166-2-mln>;

Участь у роботі сесії міської ради, у тому числі виступ на ній – кожен мешканець може приймати участь в засіданні сесії міської ради.

Дунаєвецька об'єднана територіальна громада

В Дунаєвецькій міській ОТГ впроваджено **громадський бюджет** - <https://dunaevtsi-otg-budget.e-dem.in.ua/#/>. Громадський бюджет Дунаєвецької міської ОТГ складає 800 тис. грн. Громадський бюджет дозволяє мешканцям громади взяти участь в тому як і де бюджетні кошти можуть використовуватися для поліпшення життя міста. Проекти, які найбільше підтримають мешканці, реалізуються з бюджету міста.

Регулярно проводяться відкриті **зустрічі з населенням, публічні слухання**<https://www.spravy.org.ua/news/view/561-Vidkritiy-dialog-u-Dunayevetskiy-OTG><http://dunrada.gov.ua/articles/60>

Забезпечено **можливість подання електронної петиції** (підписання петиції відбувається за ідентифікації громадянина).

Мешканці громади мають **вільний доступ до засідань колегіальних органів ОМС** та можливість здійснювати їх фото та відеофіксацію.

Слобідсько-Кульчієвецька об'єднана територіальна громада

Моніторингова група не змогла підтвердити участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Слобідсько-Кульчієвецької ОТГ у контексті потреб громад, оскільки на офіційному веб-сайті необхідна інформація відсутня, а керівництво ОТГ під час проведення моніторингу відмовилося співпрацювати.

2.3. Івано-Франківська область

Місто Болехів

Знайти інформацію про участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Болехівської міської ради у контексті потреб громад, на офіційному веб-сайті чи з інших джерел моніторинговій групі не вдалось.

Місто Долина

Аналізуючи участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Долинської міської ради у контексті потреб громад, потрібно згадати про існування в громаді наступних форм участі:

- проводяться загальні зустрічі з населенням (**громадські слухання**);
- є можливість **звернення з електронною петицією**;
- **враховується думка громадськості – бюджет участі**;
- **участь у роботі сесії міської ради**, у тому числі виступ на ній – кожен мешканець може приймати участь в засіданні сесії міської ради.

Витвицька об'єднана територіальна громада

Знайти інформацію про участь громадян в ухваленні рішень щодо місцевої політики та яким чином механізми захисту прав людини втілені і використовуються в діяльності Витвицької ОТГ у контексті потреб громад, на офіційному веб-сайті чи з інших джерел моніторинговій групі не вдалось.

3. КРАЩІ ПРАКТИКИ ТА НЕДОЛІКИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ТА КОЛЕГІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (ТОП-5 КРАЩИХ ПРАКТИК ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ТОП-5 ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ)

3.1. Чернігівська область

Виявлені порушення прав людини:

1. Проблема доступності веб-ресурсів – сайту міської ради для людей з інвалідністю.
2. Відсутні програми охорони довкілля та не вирішені питання по утилізації відходів, хоча в місті затверджена Комплексна цільова Програма розвитку житлово-комунального господарства міста Чернігова на 2017-2020 роки, де є заходи по відходам:
<http://www.chernigiv-rada.gov.ua/document/rishennya-sesii/15481>

Позитивна практика дотримання прав людини:

1. Створення колл-центру, що працює цілодобово - <http://chmkc.com.ua>! Функціонує додаток для смартфонів - «Call-центр CityOn. Чернігів» та цілодобова гаряча лінія тел. 0-800-50-93-50 (дзвінки безкоштовні з мобільний та міських телефонів).
2. Залучення громадськості через бюджети участі - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/11674> Двадцять проектів громадського бюджету (бюджету участі) цього року стали переможцями за результатами загальноміського голосування. Загальний бюджет великих проектів цього року складає майже 12 млн грн. Бюджет малих проектів – 2,056 млн грн. Загальний розмір бюджету участі у 2018 році – понад 14,4 млн грн.
3. Однією з пріоритетних програм є Програма «Безпечне місто» <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/document/rishennya-sesii/14480>, яка передбачає впровадження у місті високотехнологічної системи відеоспостереження на вулицях.
4. Місцевою владою проводяться форуми підприємців області - <http://elegant-cg.com.ua/sektoralnyj-forum-biznesu-legkoyi-promyslovosti-u-m-chernigiv-za-uchastyu-prem-yer-ministra-ukrayiny-v-b-grojsmana/>
5. Проведення результативних міжнародних форумів для залучення інвестицій - <https://www.0462.ua/news/1873048/srazu-dva-biznes-foruma-proslo-v-chernigove>
6. Розвиток туристичної привабливості міста – <http://pik.cn.ua/25692/chernigivskiy-turizm-vryatue-informatsiyniy-tsentr/>
7. Публічне звітування про виконання бюджету - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/10438>
8. Збільшення кількості послуг в ЦНАПі - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/11571>
9. Онлайн-трансляція сесій міської ради.

3.2. Хмельницька область

Виявлені порушення прав людини:

1. **Не у всіх установах, підпорядкованих ОМС є пандуси або кнопки виклику** (наприклад, управління екології та благоустрою Хмельницької міської ради).

Позитивна практика дотримання прав людини:

1. Одним з пріоритетів політики громад є **забезпечення енергоефективності в громадах**. В громадах реалізовується ряд програм з енергоефективності:
  - Програма сприяння діяльності ОСББ, розвитку самоорганізації співвласників житла у багатоквартирних будинках м. Хмельницького на 2016 – 2018 роки;
  - Програма з підвищення енергоефективності на 2018-2021 роки;
  - Програма сприяння впровадження відновлювальних джерел енергії власниками приватних житлових будинків м.Хмельницького на 2018-2029 роки.
2. Владою запроваджуються **нові системи збирання побутових відходів** – встановлення підземних контейнерів <https://khm.depo.ua/ukr/khm/u-hmelnickomu-vstanovili-pershii-dva-pidzemni-smittyevi-konteyneri-foto-20180608787287>
3. Владою проводяться **форуми підприємців області**;
4. За підтримки влади проведення модних показів з метою **підтримки місцевих підприємців-дизайнерів**.

3.3. Івано-Франківська область

Позитивна практика дотримання прав людини:

1. Інформацію про поточні питання розгляду міської ради на засіданні сесій, громадських слуханнях, виконкому, з метою участі мешканців громади у їх вирішенні можна отримати на сайті громади.
2. Приділення великої уваги питанням охорони здоров'я жителів міста.
3. Активна участь ОМС в підтримці заходів духовного, культурного, туристичного розвитку, дозвілля та відпочинку мешканців міста.
4. Органами місцевого самоврядування достатньо забезпечується доступ до публічної інформації.
5. Стратегії розвитку громад активно розробляється із залученням громадськості.

Виявлені порушення прав людини:

1. Неналежна увага місцевою владою приділяється захисту навколишнього природного середовища, що підтверджується відсутністю інформування населення міста про стан навколишнього природного середовища на території міста, незалученість громади до процесу прийняття програми та загалом до процесу розробки програм/ініціатив з охорони довкілля.
2. Слабка залученість населення до вирішення питань місцевого значення. Потрібно збільшити залучення громадян, запровадження на системному рівні механізмів місцевої демократії участі (загальних зборів громади, громадських консультацій та обговорень).
3. Відсутність достатньої роботи в плані фізичної безпеки та громадського порядку.
4. Неналежна взаємодія органів місцевого самоврядування з органами поліції та пробації.
5. Відсутність можливості подати електронні петиції.

ТОП-5 КРАЩИХ ПРАКТИК ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Розміщення на сайті ОМС інформації про поточні питання розгляду міської ради на засіданнях сесій, громадських слуханнях, виконкому.
2. Розміщення на сайті ОМС порталу "Відкрите місто", який створений для взаємодії громадян, місцевих органів влади, комунальних підприємств, громадських об'єднань, благодійних фондів та бізнесу в процесі вирішення актуальних проблем громади та отримання необхідної інформації.
3. Запроваджено електронну реєстрацію в дитячі садки (місто Долина та місто Болахів).
4. Створення колл-центру, що працює цілодобово - <http://chmkc.com.ua>! Функціонує додаток для смартфонів - «Call-центр CityOn. Чернігів» та цілодобова гаряча лінія тел. 0-800-50-93-50 (дзвінки безкоштовні з мобільний та міських телефонів).
5. Залучення громадськості через бюджети участі - <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/news/view/11674> Двадцять проектів громадського бюджету (бюджету участі) цього року стали переможцями за результатами загальноміського голосування. Загальний бюджет великих проектів цього року складає майже 12 млн грн. Бюджет малих проектів – 2,056 млн грн. Загальний розмір бюджету участі у 2018 році – понад 14,4 млн грн.

ТОП-5 ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Відсутність доступу маломобільних груп до адміністративних будівель.
2. Відсутня інклюзивна форма навчання (шкільне навчання).
3. Відсутність достатньої роботи в плані фізичної безпеки та громадського порядку.
4. Відсутність можливості подати електронні петиції.
5. Відсутність програм щодо зайнятості населення громади та підтримки молодих спеціалістів.

4. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

4.1. Чернігівська область

Місто Чернігів

Діяльність Чернігівської міської ради є прозорою та публічною, в місті приймається велика кількість програм, спрямованих на соціальний захист певних категорій громадян, добробут міста з врахуванням використання новітніх технологій.

Чернігів знаходиться в першій 10-ці в рейтингу найкомфортніших міст для проживання в 2018 році у щорічному рейтингу комфортності міст України від журналу «Фокус».

Ключові позитивні враження від моніторингу у громаді

- Реформування освітньої галузі (проведення ремонту у установах, відкриття садочків в громаді, ремонт стадіонів).
- Забезпечення дозвілля молоді, зокрема розвиток фізичної культури та спорту.
- Проведення заходів з безпеки в громаді, програма «Безпечне місто».
- Створення Центру надання адміністративних послуг.
- Врахування думки мешканців громади.

Головні позиції, з яких визначено негативні оцінки

- Слабка залученість населення до вирішення питань місцевого значення. Саме цей напрям розвиває місцеве населення бути відповідальними за розвиток своєї громади та створення для себе комфортного місця проживання.
- Потребує оновлення інформаційна політика місцевої влади через оновлення (створення сайту) з можливостями доступу до інформації осіб з проблемами зору та слуху.

Рекомендації

- Розробити та затвердити Плани евакуації в населених пунктах та поінформувати про це громаду. Впроваджувати інші технічно-інформаційні системи, які допомагають реагувати на тривожні події
- Розробити та прийняти програми з переробки та сортування твердих побутових відходів.
- Розробити та прийняти програму реалізації права на охорону здоров'я.
- Розробка та затвердження Програм соціального замовлення після обговорення з громадськістю.
- Розробка та прийняття програм заохочення кадрів та програми надання допомоги в працевлаштуванні випускникам професійно-технічних закладів.
- Вдосконалити порядок надання послуг щодо підвезення мало мобільних груп населення до об'єктів культури або відпочинку.
- На постійній основі проводити дезінфекційні заходи у місцях масового відпочинку населення (парках).
- Вдосконалити сайт міської ради для забезпечення прав осіб порушенням зору та слуху.
- Облаштувати в Центрі надання адміністративних послуг «дитячий куточок».

Носівська об'єднана територіальна громада

Ключові позитивні враження від моніторингу у громаді

- Сайт громади містить інформацію, яка стосується майже всіх сфер життя громади, однак потребує доопрацювання.
- ОМС з початку свого існування прийняв значну кількість програм, які орієнтовані на соціально вразливі верстви населення.
- Носівська ОТГ співпрацює з різними урядовими та неурядовими організаціями з метою розвитку громади.

Головні позиції, з яких визначено негативні оцінки

- Відсутність модернізованого та адаптованого для всіх категорій громадян Центру надання адміністративних послуг з відповідно облаштованими приміщеннями для людей з інвалідністю.
- Відсутність програм щодо зайнятості населення громади та підтримки молодих спеціалістів.
- Відсутність програм спрямованих на покращення перебування мешканців громади у медичних установах.

Рекомендації

- Доопрацювати сайт міської ради.
- Розробка та прийняття програм забезпечення права на працю та її реалізацію в громаді з їх публічним обговоренням та врахуванням думки громадськості.
- Інформувати мешканців про виконання Програм не тільки на зборах громадян, а і у засобах масової інформації та на сайті громади.
- Забезпечити надання адміністративних послуг в громаді, враховуючи питання доступності послуг.

Михайло - Коцюбинська об'єднана територіальна громада

Загальні висновки

Реформа децентралізації надала додаткові можливості мешканцям ОТГ у реалізації завдань місцевої влади та підвищення добробуту громадян.

Міське самоврядування Михайло-Коцюбинської ОТГ за півтора роки свого існування вирішило низку проблем, які існували десятиліттями та намагається змінити на краще ситуацію у населених пунктах, які входять до об'єднаної територіальної громади. Відновлення інфраструктури, в майбутньому відкриття Територіального центру соціального обслуговування та центру надання адміністративних послуг, підвищення ступеня комфортності та безпеки проживання на теренах громади, проведення ремонту в навчальних закладах, розширення мережі навчальних закладів та врахування думки мешканців громади заслуговує на окрему увагу.

Ключові позитивні враження від моніторингу у громаді

- Відновлення освітньої галузі (проведення ремонту в установах, відкриття садочків в громаді, ремонт стадіонів).
- Забезпечення дозвілля молоді, зокрема розвиток фізичної культури та спорту.
- Проведення заходів з безпеки в громаді.
- Розробка та затвердження стратегічних документів: Стратегічного плану та Плану соціально-економічного розвитку громади.
- Врахування думки мешканців громади через проведення опитувань.

Головні позиції, з яких визначено негативні оцінки

- Слабка залученість населення до вирішення питань місцевого значення.
- Відсутність належного доступу до публічної інформації в ОТГ. Чимало інформації на сайті досить складно знайти (наприклад Програми), поки не переглянеш всі рішення сесії. Це змушувало з'ясувати таку інформацію під час безпосередніх зустрічей. Якби монітори зайняли принципову позицію «не має інформації – не проводиться робота», результати моніторингу для ОМС були б суттєво гірші.

Рекомендації

- Оновлення інформаційної політики місцевої влади та офіційного сайту Михайло-Коцюбинської ОТГ, використання соціальних мереж для інформування та залучення громадян, запровадження на системному рівні механізмів місцевої демократії участі (загальних зборів громади, громадських консультацій та обговорень).
- Забезпечення/покращення доступу до інформації мешканцям громади шляхом надання інформації про створені постійні комісії та графік їх роботи; структурувати інформацію на сайті громади (рішення та Програми окремо для зручності пошуку).
- Запровадження систематичних зустрічей з населенням для обговорення нагальних потреб (не менше 2-х разів на рік, в тому числі з використанням інтернет-технологій).

- Забезпечення транспортної доступності в населених пунктах (транспорт по населеним пунктам; облаштування зупинок; розклад руху автобусів).
- Забезпечення учасників дорожнього руху інформацією про туристичну, соціальну інфраструктуру.
- Забезпечення проведення дезінфекційних заходів у місцях масового відпочинку населення.
- Облаштування зон відпочинку.
- Розробка та прийняття програм у сфері охорони довкілля.
- Створення Територіального центру соціального обслуговування та Центру надання адміністративних послуг.

4.2. Хмельницька область

Місто Хмельницький

Основні висновки за результатами моніторингу

- Місцеве самоврядування у громаді здійснюється досить відкрито. На офіційному сайті достатньо добре висвітлена інформація про діяльність ОМС.
- Слід відзначити бажання ОМС покращувати життя мешканців своєї громади, готовність співпрацювати із громадськістю та інститутами громадянського суспільства, в тому числі сприяння у проведенні цього моніторингу.

Рекомендації

- Розробити політики, що передбачатимуть врахування думки населення під час розробки місцевих програми з питань громадської безпеки та громадського порядку; з питань соціального захисту населення вразливих категорій населення; з питань освіти та культури тощо: проводити фокус-групи, опитування, використовувати інші форми залучення громадськості до прийняття рішень.
- Розмістити у публічному доступі інформацію щодо проведення дезінфекційних заходів у місцях масового скупчення людей у місті.
- Забезпечити проведення заходів із паліативної допомоги – створення мультидисциплінарних мобільних бригад паліативної допомоги із залученням медичних психологів.
- Систематично наповнювати сайт Хмельницької міської ради інформацією щодо графіку прийому громадян депутатами.

Дунаєвецька об'єднана територіальна громада

Загальні висновки

Завдяки реформі децентралізації мешканці ОТГ отримали додаткові можливості у реалізації свого права на участь у вирішенні питань місцевого значення, реального доступу до інструментів місцевого урядування.

Органи місцевого самоврядування Дунаєвецької міської ОТГ за майже 3 роки свого існування вирішили низку проблем, які до об'єднання громади не вирішувалися впродовж довгих років. На даний час громада докладє зусиль щоб змінити на краще рівень життя мешканців населених пунктів, що входять до об'єднаної територіальної громади.

Ключові позитивні враження від моніторингу в громаді

- Облаштовано сучасний, комфортний центр надання адміністративних послуг, де мешканці можуть швидко та якісно отримати адміністративну послугу.
- ОМС бере активно участь у культурному житті громади.
- Запуск сміттєсортувальної лінії (у 2018 році тестовий режим) та проведення широкої агітаційної роботи щодо роздільного збору твердих відходів серед мешканців, в тому числі молоді та школярів.
- Під час моніторингу спостерігалася дружня атмосфера в колективі ОТГ, готовність допомогти та підтримати один одного.
- На офіційному сайті ОТГ розміщений портал "Відкрите місто", який створений для взаємодії громадян, місцевих органів влади, комунальних підприємств, громадських об'єднань, благодійних фондів та бізнесу в процесі вирішення актуальних проблем громади та отримання необхідної інформації. Портал дає можливість створювати повідомлення про проблему, яке буде направлено у відповідну організацію для вирішення, дає можливість дізнаватись про проведення офіційних заходів, перекриття руху транспорту, відключення води, світла, та інше. На порталі розміщена також карта міста, на яку користувачі порталу можуть наносити різного роду корисні об'єкти, як то: лікарні, школи, парковки, туристичні об'єкти, зони безкоштовного Wi-Fi, пункти прийому батарейок, інше.
- В рамках проведення експериментів «Школа», «Дитсадок», «Безоплатність медицини» приємно вразила відкритість керівників навчальних закладів, закладу охорони здоров'я, а також відсутність благодійних кас та пожертв.

- ОМС проводить конкурс «Битва талантів за приз міського голови». Конкурс проводиться з метою популяризації національного мистецтва, виявлення та підтримки нових талантів серед жителів Дунаєвецької ОТГ, професійного зростання виконавців, підвищення їхньої майстерності.

Головні позиції, з яких визначено негативні оцінки

- Досить невиражена місцева політика зайнятості населення. Моніторами не відзначено активних зусиль щодо профорієнтації та зайнятості молоді.
- Недостатній рівень залученості громадськості до процесів прийняття рішень.
- Погано розвинене транспортне сполучення по м. Дунаївці.
- Відсутня інклюзивна форма навчання (шкільне навчання).
- Відсутність доступу маломобільних груп до адмінбудівлі ОМС.

Рекомендації

- Посилити місцеву політику щодо зайнятості населення та розвитку підприємницької діяльності.
- Більше залучати громадськість до процесу прийняття рішень, обговорення місцевих потреб.
- Забезпечити внутрішнє транспортне сполучення у громаді.

Слобідсько-Кульчієвецька об'єднана територіальна громада

Загальні висновки

Завдяки реформі децентралізації мешканці Слобідсько-Кульчієвецької об'єднаної територіальної громади отримали додаткові можливості у реалізації свого права на участь у вирішенні питань місцевого значення, реального доступу до інструментів місцевого урядування.

Слобідсько-Кульчієвецька територіальна громада утворена лише нещодавно (жовтень 2017 року).

В період проведення моніторингу Слобідсько-Кульчієвецькій ОТГ моніторингова група зіштовхнулася з тим, що орган місцевого самоврядування відмовився йти на контакт (вже після попередніх домовленостей щодо проведення моніторингу) із моніторами достатньою мірою щоб опрацювати інформацію безпосередньо. У зв'язку з чим, моніторингові оцінки засновані на опрацюванні моніторинговою групою офіційного веб-сайту ОТГ, сторінок у соціальних мережах, відповідей на запит про надання інформації, проведення ряду експериментів та спілкування із мешканцями громади, що є досить поверхневим та не відображає повну оцінку дотримання прав людини у цій громаді.

Ключові враження від моніторингу

- Місцеве самоврядування у громаді здійснюється досить закрито. На офіційному сайті недостатньо інформації.
- Відсутня взаємодія з громадськістю: громадськість не приймає активної участі при вирішенні питань місцевого значення; громадськість не залучається до формування місцевої політики.
- Невиражена політика зайнятості населення, не знайдено підтвердження активних зусиль громади щодо профорієнтації та зайнятості молоді.
- В громаді, як і загалом у Кам'янець-Подільському районі, відсутня інклюзивна форма навчання (шкільне навчання) дітей.

Слід зазначити, що громада досить «молода», тому сподіваємося, що повторний консультативний моніторинг може показати суттєвий прогрес у реалізації прав людини у цій громаді.

Рекомендації

- Системно перебудувати підходи Слобідсько-Кульчієвецької ОТГ щодо забезпечення прав людини, прозорості інформаційної політики, впровадження інструментів взаємодії з громадськістю.

4.3. Івано-Франківська область

Місто Болехів

Ключові позитивні враження від моніторингу у громаді

- Болехівською міською радою приділяється багато уваги питанням охорони здоров'я жителів міста.
- Міська рада регулярно бере активну участь в організації та підтримці заходів духовного, культурного, туристичного розвитку, дозвілля та відпочинку мешканців міста.
- Органом місцевого самоврядування достатньо забезпечується доступ до публічної інформації.

Головні позиції, за якими визначені негативні оцінки

- Неналежна увага місцевою владою приділяється захисту навколишнього природного середовища, що підтверджується відсутністю інформування населення міста про стан навколишнього природного середовища на території міста, не залученістю громади до процесу прийняття програми та загалом до процесу розробки програм/ініціатив з охорони довкілля.
- Слабка залученість населення до вирішення питань місцевого значення. Потрібно збільшити залучення громадян, запровадження на системному рівні механізмів місцевої демократії участі (загальних зборів громади, громадських консультацій та обговорень).
- Відсутність достатньої роботи в плані фізичної безпеки та громадського порядку. Неналежна взаємодія з органами поліції та пробації.

Рекомендації

- Забезпечити системне інформування населення міста про стан навколишнього природного середовища на території міста Болехів.
- Регулярно вживати заходи у взаємодії з поліцією та органами пробації для попередження та запобігання правопорушень.
- На офіційному сайті Болехівської міської ради передбачити розділ для подання електронних петицій.
- Розробити та затвердити Статут територіальної громади міста Болехів.
- Розширити мережу дошкільних навчальних закладів.

Місто Долина

Основні висновки

- На офіційному сайті Долинської міської ради достатньо добре висвітлена інформація про діяльність ОМС.
- Долинська міська рада вживає заходів покращувати життя мешканців своєї громади, готовність співпрацювати із громадськістю та інститутами громадянського суспільства.

Рекомендації

- Розробити політики, що передбачатимуть врахування думки населення під час розробки місцевих програми з питань громадської безпеки та громадського порядку; з питань соціального захисту населення вразливих категорій населення; з питань освіти та культури тощо, використовувати інші форми залучення громадськості до прийняття рішень;
- Створити комунальну установу з надання мешканцям міста безоплатної правової допомоги.

Витвицька об'єднана територіальна громада

Рекомендації

- Запровадити в громаді систему безоплатної правової допомоги, яка дасть змогу в більшій мірі забезпечити прав людини.
- Проводити заходи щодо більшого та ширшого доступу громадян до публічної інформації про діяльність органу місцевого самоврядування.
- Розробити та впровадити в громаді інструменти місцевої демократії.

ГРОМАДСЬКА СПІЛКА

**МЕРЕЖА
ПРАВОВОГО
РОЗВИТКУ**

02140, м. Київ, вул. Гмирі 17, оф. 4
+380 44 227 9773
office@ldn.org.ua
ldn.org.ua
facebook.com/legalaidnetwork

Мережа правового розвитку – це спілка організацій громадянського суспільства, які розвивають територіальні громади через надання безоплатної правової допомоги. Спілка почала своє формування у 2009 році під назвою «Мережа Центрів правової інформації та консультацій». Тоді 8 організацій вирішили об'єднати свої зусилля для вироблення спільних підходів до надання правової допомоги у громадах, узагальнення типових звернень та стандартизації надання правової допомоги.

Сьогодні Мережа об'єднує 25 організацій у 15 регіонах України. Ці організації, на базі яких створені офіси Мережі, надають населенню базову інформацію з правових питань, активно співпрацюють з місцевим самоврядуванням для розв'язання індивідуальних проблем та для захисту суспільних інтересів, впроваджують альтернативні способи вирішення конфліктів, розвивають громади та лідерство.

Щомісяця до офісів Мережі та через її онлайн сервіси за правовою допомогою звертається понад 3 тис. людей. Широкий є спектр правової проблематики, з якою працюють юристи Мережі: це і земельні, і трудові, і соціальні, і сімейні справи. Велика увага приділяється вирішенню проблем вимушених переселенців та учасників Антитерористичної операції.